

Vuk'uzenzele

O e tlisetšwa ke Dikgokagano tša Mmušo (GCIS)

English/Sepedi

Moranang/Mopitlo 2022

Phepo ya dijo mo dikolong e netefatša gore bana ga ba phele ka tlala

Bana bao ba ka fetago dimilione tše senyane ba amogela dijo tša phepo dikolong gomme se ke ka lebaka la Lenaneo la Bosetšhaba la Phepo ya Bana ba Dikolo (NSNP), leo le tsebagaditšwego ka ngwaga wa 1994.

Lenaneo le le ikemišeditše go kaonafatša bokgoni bja bana bja go ithuta, ka go fokotša phepompe le tlala le go kaonafatša go tsena sekolo ga bana, kudukudu ka dikolong tseo di hlokišitšwego menyetla.

“Lenaneo le le bohlokwa go tšwetša pele ditokelo tša baithuti tša molaotheo go phepo ya motheo le go thuto ya motheo,” gwa hlaloša Motlatšatona wa Thuto ya Motheo Ngaka Reginah Mhaule.

Ka lebaka la NSNP, bana ba bantši ba tla sekolong ka

nako ebile ba tla ka mehla, gomme go theeletša ga bona ka mephatong go kaonafetše.

Go ya ka Kgoro ya Thuto ya Motheo (DBE), bana ba rutwa ka ga mekgwa ye mekone ya go ja le ya mekgwa ya bophelo.

Dikolo di hlohleletšwa go hloma dirapana tša tšona tša dijo gore di kgone go tlaletša tša lenaneo la dijo la NSNP. Baithuti, barutiši le batswadi ba rutwa go tšweletša dijo tša bona ka dirapaneng.

Difoka tša NSNP

Sekolo sa Phoraemari sa Thabang ka Bethlehem, Foreisetata, ke se sengwe sa dikolo tše di hlegago go NSNP.

Sekolo se se sa tšwa go thopa Sefoka sa Sekolo se Sekaone sa go Sepediša lenaneo la NSNP.

Difoka tše di keteka mana-

neo a phepo a dikolong ka go lebeledišiša ditiro tša ona tša pabalelo ya maphelo le tša polokego, dijo tša phepo,

dirapana tša dijo le thuto ka ga phepo.

“Ke thabile kudu ge sekolo se se thophile sefoka,” gwa

bolela Seyanokeng Sejake, yo a nago le sebaka sa mengwaga

E tšwelapele letlakaleng la 2

Molemi yo a nago le bogolofadi o hlomela badudi ba kgauswi mešomo

Letlakala 6

MDDA e fetoša tshepedišo ya go thekga kgašo ya setšhaba ka mašelang

Letlakala 12

Go bala Vuk'uzenzele Ikhweletše GOVAPP go:

Nyaka SA Government go Google playstore goba go appstore

IKGOKAGANYE LE RENA GO

Vuk'uzenzele

@VukuzenzeleNews

Diwepeaete: www.gcis.gov.za
www.vukuzenzele.gov.za

E-mail: vukuzenzele@gcis.gov.za
Mogala: (+27) 12 473 0103

Tshedimosetso House:

1035 cnr Frances Baard and Festival streets, Hatfield, Pretoria, 0083

VUK'UZENZELE KE MAHALA, GA E REKIŠWE

E tšwelapele go tšwa
letlakaleng la 1

ye 24 e le hlogo ya sekolo sa Phoraemari sa Thabang.

Sekolo sa Phoraemari sa Thabang se thomile go sepetša lenaneo la sona la phepo go tloga ka 1994. Lehono, se netefatša gore baithuti ba sona ba 1 065 ba hwetša dijo tša mesong tša phepo letšatši le lengwe le le lengwe tše di rekwa go dikgwebong tša mo motseng.

Dijo di apewa ke maloko a setšhaba ao a sa šomego, bao ba thwalwago ke lekgotlata-olo la sekolo (SGB).

Dijo tseo di abilwego ke Kgoro ya Thuto ka go abela

sekolo se ditšhelete di apea ke baapei ba dijo ba tshela bao ba thwetšwego ka go ithaopa (VFH)," gwa bolela Sejake.

Yo mongwe le yo mongwe wa bašomedi ba di-VFH o hwetša letsenonyana le lennyane go mo leboga ka mošomo wa gagwe wa go apea dijo.

Sekolo sa Phoraemari sa Thabang se amogetše tlhomphele ye kgolo ka mole- tlong wa kabo ya difoka ka lebaka la ge se šomile kudu gomme se gape ke ka lebaka la boikgafo bja SGB ya sona, sehlopha sa taolo le Komiti ya NSNP ye e šomago gabotse, gwa bolela Sejake.

"Go tsena ka nako ke seo se dirwago letšatši le lengwe le le lengwe. Ga re dumelele gore baithuti ba se tle seko- long ka ntle le lebaka leo le kwagalago, ebile ga re na le bao ba tlogelago dithuto pele ba ka di pheta. Go theeletša ka šedi ga baithuti ba rena le go šoma gabotse mešomong ya bona ka moka ya sekolo le gona go kaonafetše," a tlaleletša ka go realo.

Ka ge mpho ya ge re thopile sefoka e le khitšhi ya maemo a godimo ye e agilwego ke Tiger Brands Foundation, lenaneo la phepo la sekolo se le tlo kaonafala le go feta. Sekolo se netefatša gape

gore go na le kabo ya dijo ye e lekanego yeo e laolwago gabotse, go netefatša gore go dula go na le dijo ka mo lenaneong le.

"Go fa mohlala, re na le serapana sa dijo seo se abago merogo go tlaleletša dijo tša NSNP," gwa hlaloša Sejake.

Bathopadifoka

Ka go legoro la Dikolo tše Kaone, sekolo sa Grootdrink Intermediate, ka Seleteng sa Mgcawu District ka Kapa Leboa, se hweditše maemo a bobedi; gomme Sekolo sa Phoraemari sa Aaron Gqedu, ka Nelson Mandela Bay ka Kapa Bohlabela, se hweditše

maemo a boraro.

Di tlo hwetša ditlabele tša ka khitšhing go tšwa go Kgoro ya Thuto ya Motheo.

Sefoka se Sekaone sa ka Seleteng se thopilwe ke Umzinyathi (Kwa-Zulu-Natal). Selete sa ZF Mgcawu (ka Kapa Leboa) se hweditše maemo a bobedi gomme sa Metro North (ka Kapa Bodikela) sona se hweditše maemo a boraro. Selete se sengwe le se sengwe se thopile ditlabele tša ka ofising le tša dikhomphutha.

Ka 2020/21, NSNP e fepile bana ka dikolong tše 21 189 ka dijo.

Dirang gore bana ba bolokege inthaneteng

Ka ge lefase le tšwela pele go diriša inthanete kudu, go bohlokwa gore bana ba šomiše dibaka tše gomme ba dire bjalo ba itlhokometše.

Tshepetšo ya Dikgokagano le Tshedimošo ya Mmušo (GCIS) le Digify Africa di sa tšwa go swara wekešopo ya inthaneteng le Media Monitoring Africa (MMA) le Lekgotla la Difilimi le Diphatlatšo (FPB) go ruta bana, barutiši, batswadi le setšhaba mabapi le ka fao ba ka rwalago maitemogelo mabapi le inthanete.

Phakamile Khumalo, Molaodi wa Mananeo wa Tlhabollo ya Setšhaba le Mabokgoni a tša Kgašo ka MMA, o boletše gore bana ba šupa go ba 10 bao ba arabilego dipotšišo bjalo ka karolo ya Dinyakišišo tša SA Kids Online ba boletše gore ba šomiša inthanete ka ntle le tumelelo ya batswadi ba bona. Ke fela ba bane go bana ba 10 bao ba boletšego gore ba na le tshedimošonyana mabapi le

polokego inthaneteng.

Se se laetša gore bana ba hloka mabokgoni le methopo ye e ka ba thušago go šomiša inthanete ka polokego.

Mmaletjema Poto, Mohlankedi wa Tšhireletšo ya Bana wa FPB, o boletše gore batswadi ba swanetše go tseba dikotsi tseo bana ba bona ba lebanego le tšona inthaneteng, go akaretšwa go bogela ditiro tša thobalano goba tlaišo ya bana ka thobalano, le go rutwa ke batho ba bagolo bao ba ba tlaišago ka tša thobalano.

Bana ba ka fetoga batšwaselabelo ba batho ba bagolo bao ba ba tlaišago ka thobalano fela ka go no nyaka tshedimošo inthaneteng ba sa lemoge selo le ka go klika linki ye e phošetšego.

Badirabosenyi go tloga fao ba hwetša tshepo ya bona gomme ba thoma go ba ruta ditiro tša thobalano.

"Gantši ngwana o jewa ke dihlolong gomme ka morago ga fao ga a bolele ka seo, gomme se se dira gore go be boima go yena go tšwa ka

tebetebeng ya go rutwa ditiro tše," Poto o boletše bjalo.

O kgalemile gape kgahlanong le go romelana dibidio goba diswantšho tša thobalano le bana inthaneteng.

"Go fetogile setlwaedi go romelana diswantšho le dibidio kgašong ya setšhaba. Eupša go romelana diswantšho le dibidio tša mohuta wo ke bohlatse bja tlaišo ya bana. Go ba le diswantšho le dibidio tša mohuta woo goba go di romela go ba bangwe ke molato wa bosenyi," gwa tlaleletša Poto.

Thušo e a hwetšagala

Go na le methopo ya mehutha ye e ka thušago bana go šomiša inthanete ka polokego.

MMA e sepediša *Web Rangers*, e lego lenaneo la tsebo la titšithale ka nepo ya go fa bana, barutiši le batswadi bokgoni. Dibidio tša go lemoša batho ka bomphenyašilo ba inthaneteng, go romela dingwalwa tša go bolela ka thobalano le go ruta bana

Photo by Bruce mare on Unsplash

ditiro tša thobalano inthaneteng, di hwetšagala go www.webrangers.co.za

MMA e thuša gape bana ka go diriša wepsaete ya yona ya Hashplay (<https://hashplay.co.za>), yeo e akaretšago pholathefomo ya kgašo ya setšhaba ye e dumelelago bana go boledišana le modiredi wa inthaneteng ka ga seo ba itemogelago sona go kgašo ya setšhaba.

Digify Africa e na le Kitso

WhatsApp bot ya go se lefelwe ye e thušago bana go ba le mabokgoni a tsebo ya titšithale. Etela <https://digifyafrica.com/learners-responsible-citizens>.

O ka bega tlaišo ya bana ka thobalano goba dikgaruru tša bana go FPB ka go romela emeile go hotline@fpb.org.za goba ka go letšetša mogale go 012 003 1400. O ka bega se ka ntle le go tsebiša leina la gago.

government communications

Department: Government Communication and Information System
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Tel: 012 473 0353

Email: vukuzenzele@gcis.gov.za

Address: Private Bag X745, Pretoria, 0001

Head of
Editorial and Production
Regomoditswe Mavimbela
Regomoditswe@gcis.gov.za

Editor-in-Chief
Tyrone Seale | Tyrone@gcis.gov.za

Managing Editor
Irene Naidoo | irene@gcis.gov.za

News Editor
Noluthando Motswai

Writer: More Matshediso

Graphic Designers
Tendai Gonese | Benny Kubjana

Production Assistants
Jauhara Khan | Sebastian Palmer

Language Practitioners
Nomgcibelo Motha | Boitumelo Phalatshe
Thandolunye Magudulela | Sizwe Ziqubu

All rights reserved. Reproduction of the newspaper in whole or in part without written permission is strictly prohibited.

Vuk'uzenzele
is published by Government Communications (GCIS)

Printed by:

RISING SUN PRINTERS
No Copyright Reserved

Distributed by:

ON THE DOT

Letseno la motšhelo leo le kaonafaditšwego le thekga tsošološo le kgolo

Mo nakong ye e sa tšwago go feta, Tirelo ya Motšhelo ya Afrika Borwa (SARS) e tsebišitše ka go dipelo tša yona tša pele ga nako tša mabapi le kgoboketšo ya letseno la motšhelo gore e kgobokeditše tšhelete ye e fetago R1.5 thrilione magareng ga Moranang 2021 le Hlakola 2022.

Se se bolela gore lekgetho le le oketsegile ka 25% ge le bapišwa go la ngwaga wo o fetilego le koketšego ya 15% ge le bapišwa go la ngwaga wa go feta wa pele ga wa leuba la COVID-19.

Go tloga mola e hlongwago mengwaga ye 25 ye e fetilego, mo nakong yona yeo SARS gape e lefile tšhelete ya godimodimo ya tefelomorago ya motšhelo.

Setheo sa kgoboketšo ya letseno la motšhelo seo se nago le bokgoni se bohlokwa kudu magatong a go aga mmušo wo o nago le bokgoni.

Letseno la motšhelo le dira gore naga ya rena e be le tšhabollo. Tšhelete ye e kgoboketšwego ke lekala la SARS ke yona ye e šomišetšwego go lefela kabo ya ditirelo le ya mananeo-kgoparara.

Ka R17.8 thrilione yeo SARS e e kgobokeditšego go tloga mola e hlongwago ka 1997, re kgonne go aga mananeo-kgoparara a mantši a go swana le dikliniki, dikolo le dipetlele, ra kaonafatša ditsela le go aga ditsela tše diswa, le go

thekga maloko a setšhaba ao a lego kotsing kudu ka go ba abela ditšhelete tša leago le go phethagatša magato a mangwe.

Ge mananeo a kgoboketšo ya letseno la motšhelo le melawana yeo e a thekgago e šoma gabotse, e se ya hlahlakana ebile e lekalekanya batho, a hlohleletša gore setšhaba se obamele molao kudu.

Go bušetša seemo sekenng le seriti sa SARS e bile se sengwe sa dilo tšeo di beilwego pele kudu ge ke kgethwa go ba Mopresidente ka 2018.

Go swana le dihlongwa tše dingwe tše mmalwa tše bohlokwa, SARS e itemogetše diabe tša go se loke tša ditiro tša go gogwa ga mmušo ka nko, fao boradipolotiki ba bego ba na le seabe, go bego go na le taolobošaedi fao ebile mabaka a mangwe a bego a ama gampe go šoma gabotse ga setheo se. Se se bile le diabe tša thwii e sego fela tša go nyefiša meboya ya balefamotšhelo, eupša gape go tahlegelo ya tshepo ya kgwebo go setheo se.

Ka 2018, ke thwetše khomišene ya dinyakišišo mabapi le taolo le tshepedišo ya motšhelo ka SARS yeo modulasetulo wa yona e bego e le Moahlodi wa Kgorotsheko ya Molaotheo yo a rotšego modiro Robert Nugen. Khomišene e fane ka pego ya yona ya mefe-lelo mafelelong a ngwaga wona woo.

Mengwaga ye mene ka

morago ga fao, SARS e tsentše tirišong ditšhišinyo tše di nyakilego go ba ka moka ga tšona tše 16 le ditšhišinyo tše dingwe tša ka fasana tše 27 ka nepo ya go bušetša sekeng setheo se.

SARS e phethagaditše leano la peakanyoleswa leo le nago le nepišo ka maikemišetšo a go ipea pele go phethagatšeng ga botsebi le ga kabo ya ditirelo ka bokgoni. E na le lenaneo leo le beakantšwego gabotse go tšwetša pele maitshwaro a makaone mabapi le go lefa motšhelo le go obamela melawana ya go amana le motšhelo.

Ditheko tša godimo tša bjale tša ditšweletšwa, tšeo di feletšago ka letseno la godimo la motšhelo wa dikhamphani, di bile le seabe go go phuhlama ga moragorago ga kgoboketšo ya letseno. Seo gape se bakilego se e bile magato ao a tšerwego ke SARS go kaonafatša theknolotši ya yona ya tshedimošo le mananeo-kgoparara a mangwe, go dira gore motšhelo ya dithoto e dirwe ka sebjalebja, go thwala bašomi bao ba nago le bokgoni, le go lwantšha go efoga tefo ya motšhelo le ditiro tša bosenyi.

Ye nngwe ya ditšhišinyo tša Khomišene ya Nugen e bile gore SARS e hlome leswa bokgoni bja go lekodišiša le go nyakišiša dikgwebišano tše di sego molaong.

Lekala la Ekonomi ye e Sego Molaong leo le hlomilwego leswa ka 2018 le fihleletše

dikatlego tše mmalwa mabapi le go lwantšha dikgwebišano tše di sego molaong, go akaretšwa go diriša nepišo go go se obamele melawana ka lekaleng la metšheloišo ya dithoto.

Kgoboketšo ya motšhelo go tšwa dikhamphaning tšeo di ngwadišitšwego le JSE, go tšwa go badudi ba dinaga tše dingwe le go batho bao ba hwetšago letseno la godimo bjale e laolwa gabotse kudu ka go diriša Lekala la Dikgwebo tše Kgolo, leo le hlomilwego leswa ka 2020.

Ka lebaka la leano la pekanyoleswa la SARS go bile le go obamela melawana ka fao go kaonafetšego mabapi le motšhelo wa letseno la batho, motšhelo wa dikhamphani le wa Pay as You Earn.

SARS e hlokiša bao ba efogago go lefa motšhelo botšhabelo, baholegi ba ditiro tša bosenyi, le bao ba kga-thago tema ka go ditiro tša bomenetša. Go tsebega kudu gore 'tirelo ya motšhelo' ke ye nngwe ya ditlabelo tše di šomago gabotse kudu tša go lwantšha bomenetša.

Ge mkgwa wa go phela wa motho o sa sepelelane le seo a se tsebagaditšego gore o na le sona, SARS e be e dira ditekodišišo tša mekgwa ya bophelo go batho. Mo ngwageng wo o fetilego, SARS e phethile ditekodišišo tša mekgwa ya bophelo tšeo di feleleditšego ka gore go kgoboketše tšhelete ye nngwe ye e ka bago

R474 milione.

Ge re tšwela pele ka matsapa a go maatlafatša bokgoni bja mmušo le go aga leswa dihlongwa tšeo di bego di fokoditšwe maatlake ditiro tša go goga mmušo ka nko, re ithuta tše ntši ka seo SARS e se fihleletšego mo nakong ye kopana kudu.

Ge dihlongwa tša mmušo di sepetšwa gabotse ebile di šoma gabotse, ge di laetša seriti sa tšona le tekatekano ka mešomong ya tšona, se se tsenya letsogo go maemo ao a oketšegago a go tshepa mmušo. Tshepo ya dikgwebo le ya babeletši le yona e a kaonafala, gomme se se hlohleletša peeletšo ye kgolo le go gola ga ekonomi.

Boetapele le bašomi ba SARS ba tlo lebogišwa ka mošomo wa bona. Ditebogo di swanetše go lebišwa go balefi ba motšhelo ba Afrika Borwa bao ba tshephagagago. Ka ntle le tirišano ya lena, nkabe go se gwa kgona-gala gore re hwetše letseno la moragorago.

Gore SARS e katološitše lenaneo la balefamotšhelo ka ba bangwe ba bafsa ba 1.8 milione mo ngwageng wo o fetilego ke katlego ye nngwe ye e kgahlišago.

Re ka kgona go aga Afrika Borwa leswa fela ge re ka tšwela pele go fihlelela tlamego ye ya rena ka moka, le ge re ka maatlafatša mošomo wo mo lebakeng le o tšwelago pele go netefatša gore motšhelo ye e šomišwa ka bohlale le ka maswanedi. **V**